

11-мавзу. Хоналарда манзарали гулзорларни ташкил қилиш.

Режа:

1. Гуллар ва манзарали ўсимликларни хоналарга жойлаш
2. Кўргазмаларни безатиш
3. Гул пештахталарини безатиш
4. Гулли ва манзарали ўсимликларни усти ёпик ерларда ўстириш.

Замонавий интерьерда гуллар ҳозирги вақтда ишлаб чиқариш корхоналари, бино ва иншоотлар, ишхоналар, маданият уйлари ва хоналарни безатиш учун кесилган жонли гуллар ва манзарали ўсимликлардан тузилган композициялар ишлатилади. Гуллар ва манзарали ўсимликларни хоналарда турли яшиқлар, кашполар, махсус столчалар ва ҳоказоларда жойлаштириш мумкин. Ампел ва чирмашувчи ўсимликлар осма ва деворий кашполарга ўрнатилади. Агар безатилаётгай хона катта бўлса, у ҳолда гулли ва манзарали ўсимлик солинган гулдон ҳамда саватларни ерга (полга) қўйиш мумкин. Ясси гулдонларда ранги, баландлиги ва шакли бўйича бир-бирига мос тушувчи гулли ва манзарали-баргли ўсимликлар жойлаштирилади. Бундай ўсимликлардан тузилган композициялар, агар ампел ўсимликлари бир томонидан осилиб турса, жуда чиройли кўринади. Яшиқларни турли материаллардан ясаш мумкин. Улар девор тусига хос ёки ёрқин бўлмаган ранга бўйиб лакланади. Яшиқлар ёки кашполарга жойлаштирилган гул туваклари яшиқ четларидан бирмунча паст бўлиши керак. Тувакларни юқорисига янги мох, керамзит, вермикулит ёки ювилган тошчалар солинади. Туваклар орасидаги бўш жойлар ҳам шу материалларнинг бири билан тўлдирилади.

Турли шакл ва турли баландликдаги гуллар учун тагликлар ҳам жуда қулай ва чиройли кўринади. Гуллар учун ясалган оёқли тагликлар бир қатор қулайликларга эгадир. Хоналарни тозалаш вақтида уни енгиллик билан суриб ҳўйиш мумкин. Бундай тагликларда жойлашган гуллар осонлик билан суғорилади ва уларнинг парвариши қулай кечади.

Айрим ҳолларда ерга (полга) квадрат ёки кўпбурчакли, бир неча ячейкаларга бўлинган яшиқлар қўйилиб, уларнинг бир қисми манзарали-баргли ўсимликлар, бир қисми кесилган гуллар ва яна бир гуруҳи бирон-бир сочиluvчан материал билан (тошчалар, бўлинган ғишт бўлақлари, керамзит, мрамар бўлақлари, хум ва бошқалар) тўлдирилади.

Яшиқлар ўрнига ерга (полга) баланд бўйли пол гулдонларини қўйса ҳам бўлади. Улар шиша, фарфор, керамика ёки пластмассали бўлиши мумкин. Баланд бўйли пол гулдонларига бир нечта йирик гуллар (гладиолус, стрелиция, кала, пион ва бошқалар) ёки ёрқин мевали ва дўланали шохлар қўйилади. Қишда хоналарни ругозанинг жигар ранг сўталари билан **қурук** ўтлар ёки оригинал силуэтдаги қурук шохлар билан безатиш мумкин. Замонавий интерьерни безатишда гулдонларга таглик, чирмашувчи ўсимликлар учун таянч бўлиб хизмат қилувчи илдизпоялар, тўнкалар, дарахт

пояси ва тошлар кенг ишлатилади.

Хоналардаги гулларнинг жойлашиши симметрик бўлмаслиги керак, баланд бўйли ўсимлик шакллари пастак ўсимликлар билан мос тушиши лозим. Гулларни кашпо яшчикларига жойлаштиришда уларнинг баландлиги ва ёруғликка талабини ҳисобга олиш лозим. Еруғ: севар ва паст бўйли ўсимликлар ёруғликка яқинроқ, сояга чидамли, баланд бўйли ўсимликлар эса девор олдига жойлаштирилади. Кашпо яшиқларини манзарали ўсимликлар билан тўлдиришда, йирик ўлчамларни пастак ва ампел ўсимликлари билан мослаштириш яхши самара беради.

Замонавий интерьерларни безатишда тувак ўсимлиги ва табиат материалларидан тузилган композициялар ҳам кенг тарқалган. Улар кесилган гуллардан тузилган композициялардан фарқли равишда жуда узоқ сақланиши мумкин. Бундай композициялар керамик ясси гулдонларда ёки кенг тувакларда ишлатилади. Композициялар учун хона ўсимликларини танлашда уларнинг экологиясини ҳисобга олиш керак ва суккулентлар билан намсевар ўсимликларни, ёруғсевар билан сояга чидамли ўсимликларни_ бирга экмаслик зарур. Одатда битта йирик ўсимлик бундай композициянинг асоси бўлиб хизмат қилади. Унинг атрофида кичикроқ ўсимликлар, гулдон четларига эса ампел ўсимликлари экилади. Суккулентлардан тузилган композицияларга турли ўлчамдаги, лекин бир хил ранг ва ўзига хос бир неча тошларни қўшиш мумкин.

Хизмат хоналарини кўкаламзорлаштириш учун беор ўсимликлар, яъни ёруғлик ва намликка унча талабчан бўлмаган ўсимликлар ишлатилади. Яшил ўсимликлар ола-була баргли ўсимликлардан хлорофитум, мрамарли пеперомия, аукуба, ола-була баргли ^радесканция ва бошқалар ишлатилса чиройли кўринади. Тупроқни беркитиш учун чирмашувчи ёки ампел ўсимликлари (седум, зибольди, селлагинелла, қирмизи сеткреазия, традесканция ва бошқалар) ишлатилади. Хоналарни мавсумида гулловчи ўсимликлар: азалея, глоксиния, цикламен, кальцеолярия ва бошқалар жуда яхши безайди. Гулловчи тувак ўсимликларини ва кесилган гулларни йил мавсумига кўра алмаштириб туриш интерьерларни гул билан безатишнинг турли-туманлигини таъминлайди.

Кўрғазмаларни безатиш. Гуллар кўрғазмаси маҳорат мактаби ва гуллардан тузилган замонавий оранжировкаларни тарғиб қилиш 'жойи бўлиши керак. Бундай кўрғазмалар хоналарда ҳам, очиқ ҳавода ҳам жойлаштирилади. Гулларни очиқ ҳавода жойлаштиришда уларнинг сифати шамол ва ортиқча қуруқликдан ёмонлашиши мумкинлигини ҳисобга олиш керак. Гулларни хоналарга жойлаштиришда ёруғ, кенг ойналари шимолийшарққа қараган залларни танлаш зарур. Кўрғазма залларда ола-була сопол, ялтироқ-ёрқин пластика ва стендларнинг тушуниб бўлмайдиган шаклларида қочиш керак. Гулар учун тағ ранг сифатида майсазорлар, тошчалар, қум ва чиғаноқлар хизмат қилиши мумкин. Гулларни турли баландликдаги тагликларда ҳам, кичикроқ столларда ҳам жойлаштириш мумкин.

Интерьерга ёғочсимон, металл, пластикали панжараларни киритиш

мумкин, уларга ампел ўсимликлар ёки гулли осма гулдонлар ўрнатилади. Кўрғазмани безатишнинг самарали қисми бўлиб, ҳайкалчалар, миллий руҳдаги манзарали гулдонлар, сув ҳавзалари ва ҳоказолар хизмат қилади. Стендларда гулларни жойлаштиришни яхшилаб ўйлаб кўриш ва томошабинлар диққатини тортадиган асосий нуқталарни белгилаш зарур. Бу нуқталарга эса энг қизиқарли ва оригинал навли ўсимликлар ўзига хослик билан жойлаштирилади.

Гул пештахталарини безатиш. Гул дўконини безатишнинг умумий режасини тузишда кўкаламзорлаштиришнинг учта объектини, яъни зал, витрина ва пештахталарни ажратиш қулайдир. Залга гуруҳлар бўйича ажратилган тувак ўсимликлари жойлаштирилади (игнабарглилар, қиркқулоқдошлар, чиройли гулловчи ва манзарали-баргли ўсимликлар).

Махсус контейнерлар, кашполар, деворий гулдонлар, тагликлар ёки полларда жойлаштирилган ўсимликлар залнинг асосий беагини ташкил қилади. Савдо залининг беагини кўпроқ манзарали қилиш учун юқорида айтилган табиат материалларидан ҳам фойдаланиш мумкин. Пештахталарга махсус сопол ёки шишасимонгулдонларда кесилган гуллар қўйилади. Пештахтанинг бир қисми савдода мавжуд гуллар ва идишлардан тузилган композиция ва гулдасталарни намойиш қилиш учун ажратилади. Пештахталар, айниқса, жуда чиройли қилиб безатилади. Пештахталарга гулнинг таг рангини ва ойнабандларни ҳисобга олган ҳолда бадиий йўл билан жойлаштирилади. Шундай қилинганда харидор ташқариданок дўконда нималар мавжудлигини кўриши мумкин.

Гулли ва манзарали ўсимликларни усти ёпиқ ерларда ўстириш. Манзарали гулчиликда ва боғдорчиликда хона ўсимликлари маълум аҳамиятга эгадирлар. Улар хоналарни безайдилар; бу билан замонавий интерьер яратишга ёрдам берадилар ва хоналарнинг микроклиминини яхшилашга таъсир қиладилар. Хона ўсимликлари ҳаво қуруқлигини юмшатадилар, чангни ўларида йиғадилар ва ушлаб қоладилар (шунинг учун уларни ювиб туриш керак), касаллик тарқатувчи микробларни ўлдирувчи фитонцидларни ажратиб чиқарадилар ва ҳавони кислород билан тўйинтирадилар.

Хона ўсимликларининг ассортименти - субтропик ва тропик флоранинг кучли ва мустаҳкам ҳар доим кўм-кўк турларини кўп йиллар мобайнида танлаш асосида олинган. Айниқса, драценалар, пальмалар, филодендронлар ва бошқа ёруғ, иссиқ хоналарда яхши ўсувчи ўсимликлар кенг тарқалгандир.

Ёруғ, лекин етарли намликдаги ҳаволи салқин хоналарда аукуба, буксус, камелия, лавр, рододендрон, цитрус ўсимликларини етиштириш мумкин. Салқин ёруғ, қуруқ хонали ҳаволарда агава, алоэ, кактус, суккулент, ҳамда айрим игнабаргли, қишда 4-6⁰ ҳароратга чидамли ўсимликларни (кипарис, кедр, туя) экиш мумкин.

Ҳар доим кўм-кўк ўсимликлар ёпиқ ерда, қоида бўйича, вегетатив усул билан кўпаяди, яъни қаламчалар, пархеш билан, тупларни бўлиш билан ва ҳ.к. кўпайтирилади.

Барча ҳамиша яшил ўсимликлар (ёпиқ ерда ўсувчи) куйидаги гуруҳларга бўлинади: манзарали-баргли, игнабаргли, ампель ва чирмашувчи, папартниклар, сувда ўсувчилар ва суккулентлар. Турли гуруҳ ва тур ўсимликлари етиштириш хусусиятлари билан фарқланадилар.

Тувак ўсимликларини ўстиришда илдизнинг озикланиши айниқ-са катта аҳамиятга эга. Очиқ ер ўсимликларидан фарқли равишда, уларнинг илдиз тизими чегараланган тупроқ хажмида жойлашган, бу эса тез илдизчалар билан тўлиб, холдан кетади. Шунинг учун хона ўсимликлари учун, боғ тупроқларини тайёрлаш ва турли гуруҳ ўсимликлари учун турлича озукали тупроқ аралашмаси тузиш зарурдир. Туваклардаги тупроқ бари бир тез камбағаллашади, шунинг учун барча хона ўсимликлари ўғитлар билан, айниқса уларни ўсиши кучайган ва ғунчалаш фазасида озуклантириш зарур. Озуклантириш учун органик ва минерал ўғитлар аралашмалари ишлатилади.

2. Айрим ўсимликлар иссиқ хоналарда нормал ривожланадилар ва яхши гуллайдилар. Салқин хоналарда улар ўса олсалар ҳам, гуллашлари жуда узайиб кетади, агар гулласалар ҳам, гуллари нимжон, ривожланмаган бўлади ва ўсимлик манзарасини йўқотади. Иссиқ ҳароратни 14-18⁰ хоналар учун куйидаги ўсимликларни тавсия қилиш мумкин:

1. *Манзарали баргли-антуриум (баргли турлари), фикус филодендрон (монстера), кенг баргли бегония (рекс, метатлика) ва бошқалар;*

2. *Манзарали-гулловчи-антириум (гулловчи турлари), бромелия, глоксиния, гибискус (хитой атиргули) ва бошқалар;*

3. *Ампель-бегония ва қўнғироқгул;*

4. *Чирмашувчи-печак, чирмашувчи атиргул, печаксимон узум (циссус) ва бошқалар.*

Иссиқхоналарда пальмалар-кокос, финник ва кентия яхши ўсадилар.

Жанубга қараган ойнали хона гуллари. Ўтсимон айниқса гулловчи ўсимликлар ёруғликсевардирлар. Хона ўсимликлари ичида жуда ёруғликсевар, қуёш ёритилганлигига эҳтиёжмандлари ҳам мавжуд, масалан хона заранг дарахти (абутилон), кринум, цитрус экинлар ва бошқалар. Жанубий хоналарда яна кактус, эхевериялар яхши ўсадилар, уларни ойна ёнига биринчи қаторга қўйиш тавсия этилади. Кейинги қаторга азалея, гелиотроп, глоксиния, хона ясмани, камелия, олеандр, хитой атиргуллари қўйилади. Ойна олдидаги гул столчаларида аукуба, бегония рекс, мирта пальмалар яхши ўсадилар ва амариллис, антуриунум, калла, кливия, панкратиум ва бошқалар яхши гуллайдилар. Жанубий хоналар интесив ёритилганлиги учун ҳам барча хона ўсимликлари учун қулайдир.

Шамолга қараган ойнали хона гуллари. Агар жанубий хоналарда деярли барча хона ўсимликларини яхши етиштириш мумкин бўлса, шимолий хоналарда эса кўпгина, айниқса гулловчи ўсимликлар ёруғлик тақчиллигига чидамчиз бўладилар. Бундай хоналарда фақат ойна олдида, ёруғликсевар чиройли гулловчи ўсимликлар учун у ёки бу миқдордаги ёруғлик етарли бўлади. Ойналардан узоқда ёруғлик кам ва хонани манзарали қилиш учун камроқ ёруғликсевар ўсимликларни танлаш керак. Бу ерда аспидистра, папартник, хлорофитум яхши ўсадилар.

Чирмашувчи ўсимликлардан шимолий хоналарда печак, традесканция ва печаксимон узумни етиштириш мумкин, булар ўзининг яшил ранги билан махсус трельяжларни яхши безайдилар. Бу хоналарда баҳорда ва ёзда игнабаргли ўсимликлар - кипарис, туя ва бошқалар сақланади, уларни қиш даврида жанубий ойналарга қўйилади. Ёзда жанубий ойналарда қолдирилган игнабаргли ўсимликларга соя қилиш керак, чунки унинг игналари тик қуёш нурларидан сарғайиши мумкин.

Хона ўсимликларини танлаш учун энг яхши вақт - баҳор ва ёз бошларидир, бунда ўсимликлар хона шароитига ўрганадилар. Ўсимликларни қуруқ ва салқинроқ иссиқхоналардан олиш тавсия этилади. Ёшроқ ўсимликларни олиш керак, чунки улар яхши ўсадилар ва хона шароитига қари ўсимликларга қараганда тезроқ кўникадилар.

3. Ўсимликларни жойлаш ва ташиш. Ўсимликлар қанча масофага ташилса ҳам, унинг холатини сақлаш учун, мос равишда жойлаш (упаковка) қилиш керак, чунки ихтиёрий транспортировкада жойланмаган ўсимликларга зарар етиши мумкин (сўлиш, музлаш ва х.к.). Ёзда ўсимликни тувак тупроғига тикилган ёғочга боғланади ва бутун ўсимлик тувак билан бирга қоғоз билан ўрнатилади, уни канопа билан боғланади. Тарвақайлаган ўсимликларни жойлашда тувак четларида бир неча ёғоч қўйилади, сўнгра қоғоз ўралади. Ўнда ўсимликларни музлатиб қўймаслик учун, уларни 2-3 қават қоғоз билан ўраш керак, устидан эса войлокнинг юпқа қатлами, кўрпалар ва х.к. лар билан иситиш керак, бунда бутун ўсимликни тувак билан бирга иситиш керак, акс холда илдизи музлаб қолиши мумкин.